

УДК: 343.542.1-053.2/6:004.738.5

Biblid 1451-3188, 16 (2017)

Год XVI, бр. 61-62, стр. 143–155

Изворни научни рад

ЗЛОУПОТРЕБЕ РАЧУНАРСКИХ МРЕЖА У ЦИЉУ ШИРЕЊА ИНТЕРНЕТ ПЕДОФИЛИЈЕ И ПЛАСИРАЊА ПОРНОГРАФСКИХ САДРЖАЈА

Јелена МАТИЈАШЕВИЋ-ОБРАДОВИЋ

Јоко ДРАГОЈЛОВИЋ¹

Abstract: A particularly prominent problem in contemporary society is the abuse of computer networks, especially the Internet, given the enormous opportunities that this global network provides daily to all its users. After the basic criminological review of the abuse of computer networks in the field of Internet paedophilia and the placement of pornographic content, the paper primarily focuses on the analysis of the contents of the Council of Europe Convention on Cybercrime in the area of child pornography-related offenses, bearing in mind that the Convention is the most important international act in this area, adopted with a view to harmonizing national legislation in the fight against cybercrime. After that, the attention was devoted to the analysis of the contents of the criminal legislation of the Republic of Serbia in the part referring to the matter mentioned. Particular attention has been paid to two criminal offenses whose national criminal legislative definition is the basis of the paper's topic. These are the following crimes: (1) the acquisition and possession of pornographic material and the exploitation of a minor for pornography (Article 185 of the Criminal Code) and, (2) the exploitation of a computer network or communication with other technical means for the commission of criminal offenses against sexual freedom against a minor (Article 185b of the Criminal Code). These crimes are, according to the provisions of the Convention, classified as cybercrimes which in the national legislation belong to the domain of the Prosecutor's Office of special jurisdiction – the Prosecutor's Office for Combating Cybercrime. In conclusion, it can be pointed out that in addition to adjustment of Serbian criminal legislation to the current European standards in this field, it is necessary to simultaneously improve the procedural mechanisms in the procedure for criminal

¹ Правни факултет за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду. Е-маил: jela_sup@yahoo.com

offenses in the field of internet paedophilia and placement of pornographic contents, as well as the implementation of a number of preventive measures that can, in the long run, contribute to reducing the number of criminal offenses in this area.

Key words: Internet paedophilia, Child pornography, Convention on Cybercrime, The Criminal Code

1) УВОД

Рачунарска технологија се може појавити у вишеструкој улози, односно као циљ напада (нападају се садржаји рачунарских мрежа); алат (коришћење рачунарске технологије као средства напада нарочито је популарно код дечије порнографије, злоупотреба интелектуалне својине или *online* продаје недозвољене робе); затим као окружење у коме се напади реализују (најчешће то окружење служи за прикривање криминалних радњи, као што то веома вешто успевају да ураде педофили), и на крају, као доказ (и мрежа и информационо комуникациона технологија могу се јавити у доказном поступку за кривична дела високотехнолошког криминала). Посебно изражен проблем у савременом друштву јесте злоупотреба рачунарских мрежа. Нарочито је изражена злоупотреба интернета као основне глобалне комуникацијске компјутерске мреже. Интернет је изузетно погодан превасходно као средство вршења различитих кривичних дела. Проблем који постоји на интернету, а који веома погодује вршењу различитих недозвољених радњи јесте проблем идентитета. Наиме, на интернету је тешко утврдити нечији прави идентитет. Огромне могућности које ова глобална мрежа свакодневно пружа свим својим корисницима, константно су подложне различитим злоупотребама. Све чешћи начини злоупотреба рачунарских мрежа, и уопште рачунарских технологија, јесу радње које спадају у област интернет педофилије и пласирања порнографских садржаја. Међутим, потребно је нагласити следеће – рачунарске мреже, а нарочито интернет, нису произвеле педофилију. Њихове могућности, нарочито анонимност услед непрегледног броја свакодневних корисника, учиниоци ових противправних радњи итекако су добро искористили. У раду ће се, након основног криминолошког осврта на злоупотребе рачунарских мрежа у области интернет педофилије и пласирања порнографских садржаја, примарно посветити пажња анализи садржаја Конвенције Савета Европе о високотехнолошком криминалу у области кривичних дела повезаних са дечијом порнографијом, имајући у виду да је поменута Конвенција најзначајнији међународни акт у овој области, донет у циљу хармонизације националних законодавстава у борби против високотехнолошког криминала. Након тога, приступиће се анализи садржаја кривичноправне легислативе Републике Србије у делу који се односи на односну материју.

2) ЗЛОУПОТРЕБЕ РАЧУНАРСКИХ МРЕЖА У ОБЛАСТИ ИНТЕРНЕТ ПЕДОФИЛИЈЕ И ПЛАСИРАЊА ПОРНОГРАФСКИХ САДРЖАЈА

Развој информационих технологија, као и доступност персоналних рачунара и пратећих медија за чување и пренос података условио је и експанзију постојећих, али и појаву нових облика испољавања сексуалног искоришћавања деце. Разноврсне могућности злоупотребе интернета, као најпопуларније глобалне рачунарске мреже, значајно су олакшале производњу, дистрибуцију, пренос и објављивање порнографских садржаја са децом. Деликти из сфере сексуалне експлоатације деце, врло су специфична кривична дела која садрже тешка кршења основних људских права и слобода која услед примене психичког и физичког насиља, као главног метода рада, трајно ремети складан и неометан раст и развој личности. Жртве су беспомоћне и тиме лако подложне различитим видовима манипулације. Под дечијом порнографијом подразумевају се порнографски садржаји који визуелно представљају децу укључену у експлицитан сексуални однос уз ласцивно приказивање дечијих гениталија и околни део тела.² Уз картичарство, преваре и пиратерију, злоупотреба деце за порнографију путем интернета представља најзаступљенији вид високотехнолошког криминала. Овоме доприноси и чињеница да је веб-странице и форуме са оваквим порнографским материјалом немогуће наћи класичном претрагом интернета. Овакви сајтови, па и сами конкретни материјали, заштићени су шифрама, често са више нивоа приступа, а заинтересоване особе морају и саме понудити одређену врсту порнографског материјала из сфере дечије порнографије, како би постали чланови. Према Гилеспи Ализдери (*Gillespie Alisdair*) Интерпол је дефинисао дечију порнографију као било који начин приказивања или промовисања сексуалне експлоатације детета, укључујући писани и/или аудио материјал, који се фокусира на сексуално понашање детета или пак на његове гениталије.³ Значајно је размотрити критеријуме на основу којих је најпогодније направити разлику између учинилаца кривичних дела са сексуалном конотацијом у општем смислу, и учинилаца кривичних дела из области дечије порнографије, нарочито у ситуацији када своје активности реализују *offline*. Наиме, поред

² Срђан Кораћ, „Сузбијање дечје порнографије на Интернету: ЕУ стандарди“, *Ревизија за безбедност*, 2, 2011, стр. 46.

³ Alisdair Gillespie, "Defining child pornography: Challenges for the law", Draft Position Paper prepared for the "Global symposium for examining the relationship between online and offline offences and preventing the sexual exploitation of children" – G8 Global Symposium, University of North Carolina, Chapel Hill, p. 6.; цит. према: Hannah Lena Merdian, Cate Curtis, Jo Thakker, Nick Wilson & Douglas Pieter Boer, „The three dimensions of online child pornography offending“, *Journal of Sexual Aggression*, 17, 1, pp. 1-12, 2011, p. 2.

гледања и пласирања материјала порнографске садржине, при чему се мисли на материјал из области дечије порнографије, постоји неколико начина на који особе са сексуалним интересовањем за децу могу користити интернет за сопствене потребе: успостављање контакта са другим особама сличних интересовања; укључивање у недозвољену *online* сексуалну комуникацију са дететом/децом; узнемиравање детета/деце на интернету, претњама или сексуално експлицитним материјалом; лоцирање детета/деце као потенцијалне жртве за контакт злоупотребу; промовисање тзв. сексуалног туризма и/или трговине децом.⁴ У оквиру истраживања која су у овој области рађена на Аустралијском Институту за криминологију, а на основу истраживања рађених у Великој Британији, представљена је категоризација слика злостављања деце, која садржи пет категорија порнографских слика деце, а истовремено приказује компарацију са претходном поделом. Категоризација је представљена у следећој табели.⁵

Табела 1. Категоризација дечије порнографије

Нивои	Опис	COPINE скала
1	Слике које приказују голотињу, или позирање са елементима еротике, без сексуалне активности	• Нудистичке слике (гола или полу-гола деца; слика преузета из легитимних извора); • Слике са елементима еротике (тајно узете фотографије на којима су деца у доњем вешу или гола); • Позирање (позирање деце које упућује на сексуални контекст); и • Експлицитно еротско позирање (нагласак на гениталијама детета).
2	Сексуалне активности између деце или једног детета	Експлицитна сексуална активност која не укључује одраслу особу
3	Сексуална активност између одрасле/их особе/а и детета/деце - non-penetrative activity	Напад (сексуални напад укључујући и одраслу особу)

⁴ Hannah Lena Merdian, et al., "The three dimensions of online child pornography offending", op. cit., p. 2.

⁵ Toni Krone, "A typology of online child pornography offending", Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, Australian Institute of Criminology, 2004, p. 5, Available at: http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi279.pdf (06.07.2017).

Нивои	Опис	COPINE скала
4	Сексуална активност између одрасле/их особе/а и детета/деце – penetrative activity	Брутални напад (брутални сексуални напад укључујући и одраслу особу)
5	Садизам или бестијалност	Садизам или бестијалност (наношење повреда детету/укључивање животиња)

Извор: Toni Krone, "A typology of online child pornography offending", Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, Australian Institute of Criminology, 2004, p. 5, Интернет: http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi279.pdf (06.07.2017.).

Иако се овом проблему дуго година није посвећивао довољан степен пажње, последњих година развијене земље не само да позитивноправну кривичну регулативу усмеравају и на ово подручје, већ спроводе и међународне полицијске операције у којима се откривају транснационалне педофилске мреже. У борби против педофилије на интернету ангажован је велики број људи, постоје посебне полицијске јединице које периодично откривају извршиоце ових дела и њихове организације. Бројна удружења грађана баве се овим проблемом и помажу жртвама, а често и сами хакери помажу државним органима у откривању оваквих група.

3) АКТИВНОСТИ САВЕТА ЕВРОПЕ НА ПОЉУ СУЗБИЈАЊА ВИСОКОТЕХНОЛОШКОГ КРИМИНАЛА

Још од 80-их година XX века Савет Европе се бави питањем сузбијања високотехнолошког криминала. Две препоруке (Препорука R (89)9 о рачунарском криминалитету⁶ и Препорука R (95)13 о питањима кривичног процесног права у вези са информационим технологијама)⁷ које је донео Комитет министара, а које се сматрају првим међународним документима на тему високотехнолошког криминала, углавном су посвећене почецима борбе против злоупотребе рачунарских технологија, као што су: инкриминација недозвољеног понашања, раздвајање легалних од илегалних радњи у националним законодавствима, одредбе о вршењу истрага, обавеза провајдера да сарађују са истражним органима итд. У питању су препоруке које нису биле

⁶ "Recommendation No. R (89)9 of the Committee of Ministers to Member States on Computer-Related Crime", Council of Europe Committee of Ministers, September 13, 1989.

⁷ "Recommendation No. R (95)13 of the Committee of Ministers to Member States concerning problems of Criminal Procedural Law connected with Information Technology", Council of Europe Committee of Ministers, September 11, 1995.

обавезујуће за државе чланице, али чији је циљ првенствено био да укажу на појаву нове врсте криминалних активности које имају изражену међународну компоненту и да се државама стави до знања да морају благовремено реаговати да би се спречило ширење таквих незаконитих и злонамерних коришћења нових технологија.⁸ Имајући у виду опасности које развој информационе технологије са собом доноси, током друге половине деведесетих година Европски комитет за проблеме кривичног права Савета Европе (*European Committee on Crime Problems – CDP*) основао је експертску групу, Комитет експерата за кривична дела почињена у сајбер простору (*Committee of Experts on Crime in Cyberspace – PC-CY*) са задатком да сачини текст прве међународне конвенције чија би материја обухватила превенцију, хватање и кажњавање учинилаца кривичних дела из области високотехнолошког криминала.⁹ Конвенција Савета Европе о високотехнолошком криминалу усвојена је 23. новембра 2001. године у Будимпешти.¹⁰ Ступила је на снагу 1. јула 2004. године, и отворена је за потписивање и према државама које нису чланице Савета Европе. Године 2003. донет је Додатни протокол уз Конвенцију о високотехнолошком криминалу који се односи на инкриминацију дела расистичке и ксенофобичне природе извршених преко рачунарских система.¹¹ Ступио је на снагу 1. марта 2006. године.

4) КОНВЕНЦИЈА О ВИСОКОТЕХНОЛОШКОМ КРИМИНАЛУ – КРИВИЧНА ДЕЛА ПОВЕЗАНА СА ДЕЧИЈОМ ПОРНОГРАФИЈОМ

Конвенција о високотехнолошком криминалу (у даљем тексту: Конвенција) има, пре свега, следеће циљеве: 1) усклађивање националних законодавастава када је реч о материјалним одредбама у области високотехнолошког криминала; 2) увођење адекватних инструмената у национална законодавства када је реч о процесним одредбама у циљу стварања неопходних основа за истрагу и кривично гоњење учинилаца кривичних дела из ове области; 3)

⁸ Лидија Комлен-Николић, Радоје Гвозденовић, Саша Радуловић, Александар Милосављевић, Ранко Јековић, Владан Живковић, Саша Живановић, Марио Рељановић, Иван Алексић, *Сузбијање високотехнолошког криминала*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2010, стр. 41.

⁹ Ibid.

¹⁰ „Convention on Cybercrime“, Council of Europe, European Treaty Series (ETS) – No. 185, Budapest, November 23, 2001.

¹¹ “Закон о потврђивању Додатног протокола уз Конвенцију о високотехнолошком криминалу који се односи на инкриминацију дела расистичке и ксенофобичне природе извршених преко рачунарских система“, *Службени гласник РС*, бр. 19/09.

установљавање брзих и ефикасних институција и процедура међународне сарадње. Према члану 39 сврха Конвенције је, између осталог, и допуна одредби мултилатералних и билатералних уговора и споразума у предметној материји, укључујући и одредбе:

- Европске конвенције о екстрадицији, отворене за потписивање у Паризу 13. децембра 1957. године (*ETS No. 24*);
- Европске конвенције о међусобној помоћи у кривичним стварима, отворене за потписивање у Стразбуру, 20. априла 1959. године (*ETS No. 30*);
- Додатног протокола уз Европску конвенцију о узајамној помоћи у кривичном поступку, отвореног за потписивање у Стразбуру 17. марта 1978. године (*ETS No. 99*).

Конвенција се састоји из четири поглавља: (I) Употреба термина; (II) Мере које треба да се предузму на националном нивоу – материјално и процесно право; (III) Међународна сарадња; (IV) Завршне одредбе. Прво поглавље Конвенције даје кратак преглед и дефиниције основних термина који су у тексту Конвенције употребљени. Друго поглавље Конвенције које обухвата чланове 2–22, подељено је на више делова и обухвата материјалноправне и процесноправне одредбе. У оквиру материјалноправних одредби, прописано је девет кривичних дела, груписаних у четири категорије. Прву групу инкриминисаних дела чине кривична дела против рачунара и рачунарских система у ужем смислу. Конвенција ову групу назива: „Кривична дела против поверљивости, целовитости и доступности рачунарски података и система“. Другу групу инкриминисаних дела чине класична кривична дела чије се извршење везује за аспект информационих технологија. Трећи сегмент другог поглавља бави се делима која су везана за садржај комуникације на рачунарској мрежи и посвећен је кривичним делима повезаним са дечијом порнографијом. Четврти сегмент другог поглавља посвећен је кривичним делима повезаним са кршењем ауторских и сродних права. Процесном праву посвећен је други део другог поглавља Конвенције. Ове одредбе баве се процесним овлашћењима државних органа приликом истраживања кривичних дела везаних за нове технологије. Конвенција уводи неке класичне инструменте истраживања кривичних дела у новој виртуелној средини, поштујући на тај начин специфичну природу сајбер простора.¹² Трећи део Конвенције бави се међународном сарадњом држава на сузбијању високотехнолошког криминала, и то пре свега на начин који би требало да превазиђе практичне препреке при спровођењу националног законодавства за кривична дела која по правилу прелазе државне границе, а често и подразумевају учешће појединаца из неколико земаља широм света.¹³

¹² Драган Прља, Марио Рељановић, *Правна информатика*, Правни факултет Универзитета Унион, Јавно предузеће Службени гласник, Београд, 2010, стр. 62-63.

¹³ *Ibid.*, стр. 64.

Како је претходно наглашено, а у контексту теме рада, посебан осврт ваља учинити на део посвећен кривичним делима повезаним са дечијом порнографијом. Трећи део другог поглавља бави се делима која су везана за садржај комуникације на рачунарској мрежи и посвећен је кривичним делима повезаним са дечијом порнографијом у члану 9. (*Offences related to child pornography, Article 9*). У складу са овом одредбом Конвенције, државе потписнице се обавезују да као кривично дело у националним законодавствима инкриминишу следеће активности:

- производњу дечије порнографије у циљу њеног дистрибуирања кроз рачунарски систем;
- нуђење или чињење доступним дечије порнографије кроз рачунарски систем;
- дистрибуцију или слање дечије порнографије кроз рачунарски систем;
- набављање дечије порнографије за себе или другог путем рачунарског система;
- поседовање дечије порнографије на рачунарском систему или на медијуму за пренос рачунарских података.
- Дакле, инкриминисано је свако понашање везано за дечију порнографију.
- У смислу поменутих одредби Конвенције, појам “дечја порнографија” укључује порнографски материјал који визуелно приказује:
- Малолетника ангажованог у експлицитном сексуалном понашању;
- Лице које се појављује као малолетно лице, а које се бави експлицитним сексуалним понашањем;
- Реалистичне слике које представљају малолетнике ангазоване у експлицитном сексуалном понашању.

Такође, у смислу одредби Конвенције, израз „малолетник” обухвата све особе испод 18 година. Држава потписница Конвенције, међутим, може другачије одредити горњу старосну границу, која пак неће бити мања од 16 година.

5) ИНТЕРНЕТ ПЕДОФИЛИЈА И ПЛАСИРАЊЕ ПОРНОГРАФСКИХ САДРЖАЈА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У складу са потребом прилагођавања нашег друштва променама које се дешавају у савременом свету, развоју рачунарских технологија и уопште информационих система, као и заштити од опасности које могу настати њиховом злоупотребом, национално кривично законодавство је употпуњено прописима којима су санкционисана кривична дела из области

високотехнолошког криминала. Кривични законик¹⁴ спада у прописе материјалног карактера у законодавству Републике Србије, који се тичу високотехнолошког криминала. Конкретна кривична дела сврстана су у Поглавље XXVII (чланови 298–304а) Кривичног законика (у даљем тексту: КЗ), под називом *Кривична дела против безбедности рачунарских података*. Поред кривичних дела против безбедности рачунарских података у ужем смислу, постоји низ традиционалних (класичних) кривичних дела која се брже и лакше, уз много већи степен анонимности могу извршити управо злоупотребом капацитета рачунарских технологија уопште, а нарочито злоупотребом рачунарских мрежа. У потоњу групу кривичних дела спадају и два кривична из области интернет педофилије и пласирања порнографских садржаја. Реч је о кривичним делима: Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију из члана 185 КЗ и Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу из члана 185б КЗ, која су према одредбама Конвенције о високотехнолошком криминалу сврстана у групу кривичних дела високотехнолошког карактера и која по својој природи то и јесу, и у националном законодавству припадају домену Тужилаштва за борбу против високотехнолошког криминала, а у складу са чланом 3 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала (у даљем тексту: ЗОНДОБВК).¹⁵ Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185 КЗ) је кривично дело које припада Поглављу XVIII КЗ, под називом *Кривична дела против полне слободе*. Кривично дело чини лице које малолетнику прода, прикаже или јавним излагањем или на други начин учини доступним текстове, слике, аудио-визуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу. Лице се кажњава новчаном казном или затвором до шест месеци. Уколико неко искористи малолетника за производњу слика, аудио-визуелних или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу, казниће се затвором од шест месеци до пет година. Ако су претходно наведене радње извршења извршене према детету, учинилац ће се, у првом случају, казнити затвором од шест месеци до три године, а у другом случају, затвором од једне до осам година. Ко пак прибавља за себе или другог, поседује, продаје, приказује, јавно излаже или електронски или на други начин чини доступним слике, аудио-визуелне или друге предмете

¹⁴ „Кривични законик“, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16.

¹⁵ „Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала“, *Службени гласник РС*, бр. 61/05 и 104/09.

порнографске садржине настале искоришћавањем малолетног лица, казниће се затвором од три месеца до три године. Предмети којима се врши ово дело обавезно се одузимају. Радња кривичног дела прописана је алтернативно, док је захтевани облик кривице учиниоца дела умишљај. Циљ прописивања овог кривичног дела јесте намера да се заштити психофизички и полни интегритет деце. У члану 112 КЗ дефинише појмови релевантне за анализу овог кривичног дела. Па тако, дететом се сматра лице које није навршило четрнаест година (став 8). Малолетником се сматра лице које је навршило четрнаест година, а није навршило осамнаест година (став 9). Малолетним лицем сматра се лице које није навршило осамнаест година (став 10). У овом сегменту КЗ садржи битан пропуст, с обзиром да не даје дефиницију порнографског материјала, нити одређује шта се подразумева под појмом дечија порнографија. За доказивање кривичног дела потребно је на несумњив начин утврдити време и место извршења кривичног дела, начин извршења – која од радњи извршења је спроведена и према ком лицу, а за поједине облике овог дела потребно је утврдити да је реч о малолетном лицу млађем од четрнаест година. Такође, потребно је утврдити у ком облику је наведени порнографски садржај манифестован, да ли је реч о сликама, аудио-визуелним записима, као и начин на који је учињен доступним. Веома је важно истаћи чињеницу да је у случају овог кривичног дела реч о малолетним лицима, што захтева посебну пажњу у поступању, имајући у виду њихове године, специфично психофизичко стање и процес развоја и сазревања, било да је у питању малолетно лице као извршилац кривичног дела или такво лице као оштећени или сведок.¹⁶ Педофилија на интернету је савремена појава која захтева свеобухватну друштвену акцију ради њене превенције, сузбијања и отклањања последица. Законском решењу у вези овог кривичног дела може се, пре свега, приговорити то да су прописане веома благе казне, имајући у виду суштину и значај овог облика криминалног деловања. Оно што се такође мора уочити јесте да је, тек са усвајањем новеле Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала од 11.12.2009. године, ово кривично дело стављено у надлежност Посебног Тужилаштва за борбу против високотехнолошког криминала.¹⁷ Пре тога, надлежност за поступање у кривичноправним стварима које се односе на дечију порнографију постојала је у оквиру судова опште надлежности, с тим да су се поступци одвијали на начин да су полиција и Посебно тужилаштво обављали целокупан преткривични поступак, а да се сам кривични поступак одвијао пред месно надлежним општинским судовима. Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне

¹⁶ Лидија Комлен-Николић, et al., *Сузбијање високотехнолошког криминала*, op. cit., стр. 112.

¹⁷ Ibid.

слободе према малолетном лицу (члан 185б К) је кривично дело које има основни и тежи облик. Основни облик чини лице које у намери извршења кривичног дела из члана 178 став 4 (кривично дело силовања – уколико је дело учињено према детету); 179 став 3 (кривично дело обљубе над немоћним лицем – уколико је дело учињено према детету); члан 180 ставови 1 и 2 (кривично дело обљубе над дететом – ако је извршена обљуба над дететом и ако је услед обљубе наступила тешка телесна повреда детета или ако је дело извршено од стране више лица или је дело имало за последицу трудноћу); члан 181 ставови 2 и 3 (кривично дело обљубе злоупотребом положаја – ако дело изврши наставник, васпитач, старалац, усвојилац, родитељ, очух, маћеха или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења изврши обљубу над малолетником који му је поверен ради учења, васпитавања, старања или неге и ако је дело учињено према детету); члан 182 став 1 (кривично дело недозвољених полних радњи – уколико се у претходно наведеним ситуацијама изврши нека друга полна радња); члан 183 став 2 (кривично дело подвођења и омогућавања вршења полног односа – уколико се омогућава вршење обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње са малолетним лицем); члан 184 став 2 (кривично дело посредовања у вршењу проституције – уколико се наведено дело изврши према малолетном лицу); члан 185 став 2 (кривично дело приказивања, прибављања и поседовања порнографског материјала и искоришћавања малолетног лица за порнографију) и члан 185а (кривично дело навођења малолетног лица на присуствовање полним радњама) КЗ, користећи рачунарску мрежу или комуникацију другим техничким средствима договори са малолетником састанак и појави се на договореном месту ради састанка. За овај облик предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година, с тим да се учинилац кажњава и новчаном казном. Тежи облик дела постоји ако се та иста кривична дела изврше према детету, и тада се учинилац кажњава затвором од једне до осам година. Како се према одредбама КЗ може видети, радња кривичног дела састоји се у договарању састанка са малолетником, односно дететом уколико је тежи облик дела у питању, и појављивањем на договореном месту ради састанка. Из формулације у члану 185б види се да је радња дела одређена кумулативно, јер је за његово постојање потребно извршење обе активности од стране учиниоца: 1) договарање састанка и 2) појављивање на договореном месту. Учиниоца дела пак може бити свако лице које поступа са директним умишљајем, при чему је неопходно утврдити намеру вршења таксативно наведених кривичних дела.

6) ИЗВОРИ

“Recommendation No. R (89)9 of the Committee of Ministers to Member States on Computer-Related Crime”, Council of Europe Committee of Ministers, September 13, 1989.

- “Recommendation No. R (95)13 of the Committee of Ministers to Member States concerning problems of Criminal Procedural Law connected with Information Technology”, Council of Europe Committee of Ministers, September 11, 1995.
- „Закон о потврђивању Додатног протокола уз Конвенцију о високо-технолошком криминалу који се односи на инкриминацију дела расистичке и ксенофобичне природе извршених преко рачунарских система“, *Службени гласник РС*, бр. 19/09.
- „Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала“, *Службени гласник РС*, бр. 61/05 и 104/09.
- „Кривични законик“, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16.
- Convention on Cybercrime“, Council of Europe, European Treaty Series (ETS) – No. 185, Budapest, November 23, 2001.
- Gillespie, Alisdair, “Defining child pornography: Challenges for the law”, Draft Position Paper prepared for the “Global symposium for examining the relationship between online and offline offences and preventing the sexual exploitation of children” – G8 Global Symposium, University of North Carolina, Chapel Hill.
- Krone, Toni, „A typology of online child pornography offending“, Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, Australian Institute of Criminology, 2004, Интернет: http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi_279.pdf (06.07.2017.).
- Merdian, Hannah Lena, Curtis, Cate, Thakker, Jo, Wilson Nick & Boer, Douglas Pieter, „The three dimensions of online child pornography offending“, *Journal of Sexual Aggression*, 17, 1, 2011.
- Комлен-Николић, Лидија, Гвозденовић, Радоје, Радуловић, Саша, Милосављевић, Александар, Јековић, Ранко, Живковић, Владан, Живановић, Саша, Рељановић, Марио и Алексић, Иван, *Сузбијање високотехнолошког криминала, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије*, Београд, 2010.
- Кораћ, Срђан, „Сузбијање дечје порнографије на Интернету: ЕУ стандарди“, *Ревиија за безбедност*, 2, 2011.
- Прља, Драган и Рељановић, Марио, *Правна информатика*, Правни факултет Универзитета Унион, Јавно предузеће Службени гласник, Београд, 2010.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Сексуална експлоатација деце не представља „обично“ кривично дело, већ тешко кршење основних људских права и слобода које услед примене психичког и физичког насиља као главног метода рада криминалаца трајно ремети складан и неометан раст и развој личности, јер су жртве беспомоћне и

тима лако подложне различитим видовима психичке манипулације. Сузбијање дечије порнографије на интернету представља велики изазов за полицију и правосудне органе, посебно у транзиционим земљама попут Србије, јер криминалци стално усавршавају начине извршења кривичног дела како би даље „развили“ тржиште, осигурањем бржег и лакшег приступа педофилским садржајима, уз што је могуће већу анонимност „клијената“.¹⁸ Јасно је да је развој информационих технологија, као и доступност персоналних рачунара и пратећих медија за чување и пренос података условио експанзију постојећих, али и појаву нових облика испољавања сексуалног искоришћавања деце. Сваким даном све је већи број различитих злоупотреба у области интернет педофилије и пласирања порнографских садржаја. Сексуална експлоатација деце представља изузетно значајан проблем великог броја држава. Република Србија је такође захваћена овим проблемом. У контексту сузбијања манифестационих облика дечије порнографије, значајни кораци предузимају се на нивоу кривичноправне регулативе, прописивањем кривичних дела против безбедности рачунарских података, као и узимањем у обзир од стране законодавца да се низ класичних кривичних дела може комфорније извршити злоупотребом рачунарских технологија, при чему је откривање ових кривичних дела знатно теже постићи, процесуирање је теже спровести (често услед недостатка релевантних доказа), а последице су често погубније и далекосежније. Поред уподобљавања кривичноправних законских решења актуелним европским стандардима (посебно одредбама Конвенције о високотехнолошком криминалу), морају се предузети и друге стратешке активности, уколико се адекватно супротстављање појавним облицима високотехнолошког криминала, а нарочито дечијој порнографији, ставља као приоритет на лествици непходних мера и активности државе и њених органа. У првом реду мисли се на унапређење процесних механизма који ће бити адекватни да испрате специфичне особености рачунарске технологије, приликом предузимања активности на пољу кривичног гоњења и суђења у предметној материји. Затим, не треба губити из вида низ превентивних мера подобних да, дугорочно гледано, допринесу смањењу броја вршења кривичних дела из ове области. Не може а да се не помене пажња научне и стручне јавности коју би у већој мери требало усредсредити на адекватну стратегију деловања у односу на све појавне облике високотехнолошког криминала, а нарочито област интернет педофилије и пласирања порнографских садржаја, која задњих година поприма веома велике размере.

¹⁸ Срђан Кораћ, „Сузбијање дечје порнографије на Интернету: ЕУ стандарди“, *op. cit.*, стр. 47.